

การประชุม GreenEcoNet Final Conference: Moving towards a circular economy: Challenges and opportunities for SMEs

สาระสำคัญของ GreenEcoNet Final Conference เรื่อง “Moving towards a circular economy: Challenges and opportunities for SMEs” วันที่ 26 พฤษภาคม 2559 ณ กรุงบรัสเซลส์ ประเทศเบลเยียม ในปัจจุบันปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมถือเป็นปัญหาที่สำคัญระดับโลก โดยมีสาเหตุอันเนื่องมาจากจำนวนความต้องการในการใช้ทรัพยากรมากขึ้น จนทำให้เกิดการขาดแคลนทรัพยากรทางธรรมชาติและความหลากหลายทางธรรมชาติลดลง ทั้งนี้ ปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวได้สร้างสร้างความกังวลไม่น้อยให้กับ สหภาพยุโรป ซึ่งเริ่มเกิดความกังวลเกี่ยวกับทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดและปัญหาของของเสียที่เพิ่มขึ้น สืบเนื่องจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีกระบวนการผลิตที่ไม่มีประสิทธิภาพ จึงทำให้เกิดความสูญเสียเปล่าหรือสูญเสียของทรัพยากรมากเกินไปจนความจำเป็น ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว สหภาพฯ จึงได้มีการนำแนวคิดระบบเศรษฐกิจแบบหมุนเวียน (Circular Economy) ซึ่งเป็นหัวข้อที่เริ่มมีการอภิปรายกันมากในขณะนี้มาปรับใช้ในการบริหารจัดการเศรษฐกิจ โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. การช่วยส่งเสริมการดำเนินธุรกิจโดยตระหนักถึงการใช้วัตถุดิบ พลังงาน และทรัพยากรธรรมชาติอย่างเหมาะสม และเกิดประโยชน์สูงสุด กล่าวคือ การกระตุ้นให้เกิดการใช้ซ้ำ (Reuse) การซ่อมแซม (Repair) และการนำกลับมาใช้ใหม่ (Recycle) เพื่อช่วยลดปริมาณขยะและของเสียได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ตลอดจนเกิดผลกระทบทางสังคมและระบบนิเวศน้อยที่สุด
 2. ส่งเสริมการเติบโตของตัวเลข GDP และกระตุ้นความสามารถทางการแข่งขันในภาคอุตสาหกรรม
 3. สร้างงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคส่วนการจัดการของเสีย และส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจ
 4. ส่งเสริมนวัตกรรมใหม่ๆ
 5. ช่วยลดการปล่อยแก๊สเรือนกระจกได้ถึงร้อยละ 2-4
 6. ส่งเสริมการออกแบบผลิตภัณฑ์โดยใช้นวัตกรรมที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม (eco-design)
- ทั้งนี้ สหภาพฯ ได้ให้ความสำคัญกับองค์ประกอบหลักสำคัญของเศรษฐกิจหมุนเวียน ซึ่งแบ่งออกเป็น

1. การผลิต (production)

วัตถุประสงค์:

- 1.1 เพื่อส่งเสริมการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อสิ่งแวดล้อม (circular product design)
- 1.2 เพื่อพัฒนากระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพและนวัตกรรมการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ยั่งยืน

ประเด็นสำคัญ:

- 1.1 มุ่งเน้นให้ผู้ผลิตมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมมากขึ้น โดยเริ่มตั้งแต่การนำวิธีการออกแบบผลิตภัณฑ์เชิงนิเวศน์เศรษฐกิจหรือ Ecodesign เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการผลิตสินค้า ซึ่งเป็นกระบวนการที่ผนวก

แนวคิดด้านเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมเข้าไปในขั้นตอนการออกแบบ เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ หลักการพื้นฐานของ Ecodesign คือ การนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ (recycle) และการซ่อมบำรุง (repair) มาประยุกต์ใช้ทุกช่วงของวงจรผลิตภัณฑ์ (ตั้งแต่การวางแผนผลิตภัณฑ์ การออกแบบ การผลิต การนำไปใช้ และการทำลายหลังการใช้เสร็จ)

1.2 การมีแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนกับของเสียในสหภาพฯ และการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์ให้ได้มากที่สุด ในอุตสาหกรรมทุกภาคส่วน อาทิ การนำสินค้าที่ผ่านการใช้งานมาแล้วในระยหนึ่งมาปรับปรุงแปรสภาพสร้างคุณค่าให้มีคุณสมบัติเหมือนของใหม่อีกครั้ง (remanufacturing) เป็นต้น

1.3 การสร้างแรงจูงใจให้ผู้ผลิตผลิตสินค้าสีเขียวหรือสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อม (greener products) เข้าสู่ตลาดมากขึ้น รวมถึงการสนับสนุนการรีไซเคิลกับ

ผลิตภัณฑ์บรรจุภัณฑ์ แบตเตอรี่ อุปกรณ์ไฟฟ้าและผลิตภัณฑ์เกี่ยวกับยานยนต์ เป็นต้น

2. การบริโภค (consumption)

วัตถุประสงค์:

1.1 เพื่อให้เกิดการนำผลิตภัณฑ์กลับมาใช้ซ้ำ (reuse) และการซ่อมบำรุง (repair)

1.2 เพื่อมีข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่น่าเชื่อถือให้กับผู้บริโภค

ประเด็นสำคัญ:

1.1 การติดฉลากสิ่งแวดล้อมบนผลิตภัณฑ์ (eco-label) ซึ่งถือว่าเป็นกลไกการสื่อสารที่ผู้ผลิต ผู้จัดจำหน่ายหรือผู้ส่งออกต้องการบ่งบอกความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมของผลิตภัณฑ์ให้แก่ผู้บริโภคได้รับทราบ

1.2 การบริโภครูปแบบใหม่ คือ การบริโภคแบบร่วมมือกัน (collaborative) ซึ่งหมายถึงการแบ่งปันใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดอย่างมีประสิทธิภาพ

1.3 การปรับใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างของภาครัฐ สีเขียว (green public procurement)

3. การจัดการกับของเสีย (waste management)

วัตถุประสงค์:

1.1 เพื่อปรับปรุงลำดับขั้นตอนของการจัดการของเสีย

1.2 เพื่อการพัฒนาการลงทุนด้านการกำจัดของเสียในระยะยาว

ประเด็นสำคัญ:

1.1 เพิ่มการรีไซเคิลหรือนำของเสียในชุมชนกลับมาใช้ใหม่ (municipal waste) เป็นร้อยละ 65 และของเสียที่เกิดจากบรรจุภัณฑ์ (packaging waste) เป็นร้อยละ 75 ภายในปี ค.ศ. 2030

1.2 ลดการกำจัดขยะมูลฝอยด้วยวิธีการฝังกลบ (landfill) ให้ได้มากที่สุดประมาณร้อยละ 10 ภายในปี ค.ศ. 2030

1.3 การพัฒนาระบบการจัดการของเสีย การลงทุนใหม่ๆ เพื่อสนับสนุนการนำวัตถุดิบกลับมาใช้ใหม่ การใช้เทคโนโลยีการบำบัดขยะด้วยวิธีการแบบเชิงกลชีวภาพ (mechanical biological treatment) และหลีกเลี่ยงการเผาไหม้ของของเสียหรือขยะ (incineration)

4. ตลาดที่รองรับทรัพยากรมือสอง (secondary raw materials)

วัตถุประสงค์:

1.1 ส่งเสริมการใช้ทรัพยากรมือสองที่มีคุณภาพ

1.2 การใช้สารเคมีอย่างปลอดภัย

1.3 เพิ่มสัดส่วนการนำทรัพยากรอาหารและน้ำกลับมาใช้อีกครั้ง

ประเด็นสำคัญ:

1.1 สหภาพฯ ควรมีกฎระเบียบกำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับวัสดุที่ให้อาหารกับพืช เช่น ปุ๋ย เพื่อป้องกันการใช้สารเคมี และกฎระเบียบการจัดการน้ำเสียที่นำกลับมาใช้อีกครั้ง (reused water) พร้อมทั้งกำหนดปริมาณการใช้ด้วย อย่างไรก็ตาม แนวคิดเศรษฐกิจแบบหมุนเวียนก็ยังคงมีความท้าทายบางประการที่ทำให้ประเทศสมาชิกไม่สามารถบรรลุเป้าหมายเพื่อความยั่งยืนได้ อาทิ

1. การเปลี่ยนแปลงระบบธุรกิจและเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้บริโภคให้หันมาซื้อสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมนั้นต้องใช้เงินจำนวนมาก ซึ่งนักลงทุนอาจมองว่าเป็นความเสี่ยง เนื่องจากโดยปกติแล้วการดำเนินธุรกิจให้มีผลกำไรนั้นก็มีความยากเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว ซึ่งหากจะต้องคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมควบคู่ไปกับการทำธุรกิจก็น่าจะมีความซับซ้อนขึ้นไปอีก จึงยังไม่มีการลงทุนในด้านดังกล่าวเท่าที่ควร

2. ระบบเทคโนโลยีปัจจุบันยังคงมีการสนับสนุนระบบเศรษฐกิจแบบเส้นตรง (linear economy) ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่เน้นการผลิต-บริโภค-และทิ้ง จึงทำให้สูญเสียทรัพยากรไปโดยเปล่าประโยชน์ ในขณะที่ ระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนมุ่งที่จะใช้ทรัพยากรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

3. ความสามารถทางเทคนิค (technical skills) ของแต่ละประเทศยังไม่เท่าเทียมกัน รวมไปถึงข้อจำกัดในประเด็นด้านวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมขององค์กรต่างๆ ที่แตกต่างกันออกไป (company environmental culture)

4. การที่ภาคธุรกิจบางรายยังมีความรู้ความสามารถไม่เพียงพอในการส่งเสริมระบบเศรษฐกิจดังกล่าว ทั้งนี้ เพื่อให้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อสิ่งแวดล้อม หรือ เศรษฐกิจสีเขียวเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ สหภาพฯ จึงได้มีการจัดสัมมนา GreenEcoNet Final Conference เรื่อง “Moving towards a circular economy: Challenges and opportunities for SMEs” ที่สถาบันยุโรปศึกษา (Centre for European Policy Studies: CEPS) และได้เชิญวิทยากรจากภาครัฐและภาคเอกชนของสหภาพฯ เช่น ผู้ประกอบการ SMEs อาทิ

1. องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรซึ่งตั้งขึ้นเพื่อสนับสนุนผู้ประกอบการธุรกิจ SMEs ต่างๆ ที่ต้องการพัฒนาธุรกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมของฝรั่งเศส (Entreprendre Vert)

2. องค์กรหลักที่รวบรวมธุรกิจ SMEs ต่างๆ ของเนเธอร์แลนด์ (Duurzom)

3. ธุรกิจให้เช่าจักรยานของสเปน (Cyclogreen) และ

4. ธุรกิจร้านอาหารของสหราชอาณาจักร (El piano) มาชี้แจงข้อมูลและแลกเปลี่ยนประสบการณ์เกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจเพื่อสิ่งแวดล้อม เพื่อให้องค์กรต่างๆ ที่เข้าร่วมการสัมมนาได้รับทราบถึงความคืบหน้าเกี่ยวกับนโยบายเศรษฐกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมที่สหภาพฯ ได้จัดทำขึ้น ซึ่งก็คือการที่สหภาพฯ ได้สนับสนุนเงินทุนเพื่อให้เกิดการรวมกลุ่มของภาคธุรกิจที่เรียกว่า GreenEcoNet (เว็บไซต์ www.greeneconet.eu) โดยมุ่งให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายธุรกิจของ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมหรือ SMEs ซึ่งถือเป็นหัวใจของเศรษฐกิจยุโรป เพราะเป็นแหล่งสร้างงานและมีบทบาทในการพัฒนาการสร้างสรรค์นวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆ โดยกลุ่ม GreenEcoNet เปรียบเสมือนเป็นแหล่ง (platform) รวบรวมธุรกิจ SMEs ต่างๆ ผู้วางนโยบาย นักวิจัย ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมเข้าไว้ด้วยกัน ซึ่งสหภาพฯ มีวัตถุประสงค์ให้เหล่านักธุรกิจ SMEs ทั้งในและนอกประเทศสมาชิกของสหภาพฯ ได้เข้ามาสมัครเป็นสมาชิกและร่วมกันแลกเปลี่ยนข้อมูล/ความรู้/ประสบการณ์/การแก้ไขปัญหาในการดำเนินธุรกิจของตน เพื่อที่แต่ละบริษัทจะนำความรู้หรือข้อมูลดังกล่าวไปปรับใช้กับธุรกิจของ

ตนเองให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการเข้าร่วมกลุ่ม GreenEcoNet จะมีข้อดีในการช่วยสร้างเครือข่ายธุรกิจ แต่การดำเนินธุรกิจ SMEs ตามแบบแนวคิดเศรษฐกิจ Circular Economy ก็ยังมีอุปสรรค/ข้อจำกัดอยู่เช่นเดียวกัน อาทิ

1. ปัญหาการขาดแคลนเงินทุนและเครือข่ายผู้สนับสนุนทางธุรกิจ

1.1 เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงธุรกิจแบบนวัตกรรมใหม่เพื่อสิ่งแวดล้อมต้องใช้เงินทุน จึงทำให้เป็นอุปสรรคต่อ SMEs ที่จะต้องค้นหาแหล่งที่สนับสนุนเงินทุนดังกล่าวได้ และก็มีมักจะเผชิญข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งเงินทุนที่เหมาะสม กล่าวคือ การขอสินเชื่อจากสถาบันการเงินเพื่อมาลงทุนหรือขยายการลงทุนมักเกิดอุปสรรค โดยเฉพาะในเรื่องของเครดิตและมาตรฐานการตรวจสอบ เนื่องจากสถาบันการเงินอาจไม่เชื่อถือเอกสารทางการเงินที่กิจการนำมาแสดงประกอบเป็นหลักฐานในการกู้ยืม และสามารถส่งผลให้สถาบันฯ เกิดความสงสัยถึงความเป็นไปได้ของธุรกิจว่าสามารถดำเนินไปได้จริงหรือไม่ จึงไม่ประสงค์ที่จะสนับสนุนด้านเงินทุน ดังนั้น เพื่อให้ SMEs มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลด้านเงินทุนและเครือข่ายทางธุรกิจมากขึ้น สหภาพฯ ควรมีการสร้างเครือข่ายทางธุรกิจอื่นๆ เพิ่มเติม หรือ กำหนดมาตรการที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมอื่นๆ นอกเหนือจาก GreenEcoNet เพื่อให้ SMEs สามารถมีช่องทางในการค้นหาข้อมูลได้กว้างมากขึ้น อาทิ ด้านการเข้าถึงแหล่งเงินทุนได้ง่ายขึ้น ข้อเสนอแนะในการทำธุรกิจจากเครือข่าย เป็นต้น

2. ปัญหาในการเข้าถึงการส่งเสริมของรัฐ

2.1 ผู้ประกอบการ SMEs ไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐเท่าที่ควร ทั้งในด้านแหล่งเงินทุน การได้รับการสนับสนุนให้ฝึกฝนทักษะเพื่อพัฒนาธุรกิจของตนเอง (training) การได้รับทราบข้อมูลนโยบายเกี่ยวกับภาษี (taxation policy) หรือ ข้อมูลเกี่ยวกับกรอบทางกฎหมาย (legislative framework) เป็นต้น

3. ขั้นตอนความยุ่งยากของกระบวนการด้านกฎหมายและการบริหารจัดการ

3.1 ขั้นตอนของระเบียบราชการนั้นใช้เวลานานและมีขั้นตอนที่ยุ่งยากทำให้เป็นอุปสรรคกับ SMEs มากกว่าบริษัทใหญ่ๆ ดังนั้น สหภาพฯ ควรจะอำนวยความสะดวกด้านกระบวนการกฎหมายให้กับ SMEs โดยการขจัดกฎระเบียบต่างๆ ด้านกฎหมายที่ซับซ้อน หรือ ลดภาระด้านกฎหมายที่เป็นอุปสรรคต่อ SMEs ลง ซึ่งการปรับปรุงดังกล่าวจะช่วยลดความยุ่งยากของขั้นตอนต่างๆ ที่ธุรกิจ SMEs จะต้องเข้าร่วมต่อไป อาทิ การลดอัตราค่าธรรมเนียมภาษี การรายงานที่มีข้อกำหนดยุ่งยากน้อยลง หรือการให้ช้อยกเว้นบางประการในเรื่องภาษี เป็นต้น

4. ปัญหาข้อจำกัดในการรับรู้ข่าวสารข้อมูล

4.1 ผู้ประกอบการ SMEs ยังไม่ได้รับข้อมูลที่เพียงพอ อาทิ นโยบายและมาตรการเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมของรัฐบาล หรือ ข้อมูลข่าวสารด้านการตลาด เป็นต้น จึงทำให้ไม่มีความเชื่อ (trust) ว่าธุรกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมจะเกิดขึ้นได้จริงอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น สหภาพฯ ควรมีการประชาสัมพันธ์เพิ่มขึ้นถึงนโยบายสิ่งแวดล้อม หรือ สร้างแรงจูงใจให้ผู้ประกอบการทราบถึงประโยชน์ของการนำทรัพยากรกลับมาใช้ใหม่ (recycled materials)

5. ปัญหาการที่ผู้บริโภคเกิดความไม่มั่นใจในสินค้าและบริการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

5.1 ผู้บริโภคยังไม่มั่นใจในสินค้าเท่าที่ควร จึงทำให้มีการไตร่ตรองและระมัดระวังในการซื้อ เพราะสินค้าเพื่อสิ่งแวดล้อมยังไม่เป็นที่รู้จักของผู้บริโภคมากนักและเกรงว่าสินค้าอาจไม่มีคุณภาพ/มาตรฐานที่เพียงพอ จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ธุรกิจขาดทุนได้

บทสรุป

ระบบเศรษฐกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมถือว่าเป็นรูปแบบเศรษฐกิจที่เน้นการบริโภคอย่างชาญฉลาด มีการแบ่งปัน และคืนประโยชน์สู่สังคม ดังนั้น จึงเป็นระบบที่มีเหตุผลและเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะนำมาปรับใช้กับธุรกิจต่างๆ ในสหภาพฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับ SMEs เนื่องจากพฤติกรรมการบริโภคในปัจจุบันมีการใช้ทรัพยากรเกินความจำเป็น ซึ่งหากยังมีการกระตุ้นการผลิตผลิตภัณฑ์ใหม่เพิ่มขึ้นต่อไปอย่างต่อเนื่อง ในไม่ช้าทรัพยากรก็จะขาดแคลนจนส่งผลให้ราคาทรัพยากรสูงขึ้น เนื่องจากการแข่งขันกันเพื่อวัตถุดิบเพิ่มขึ้น และผลที่ตามมาคือ ราคาข้าวของเครื่องใช้ที่เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน นอกจากนี้ ผู้ผลิตก็จำเป็นต้องผลิตสินค้าใหม่ๆ ออกสู่ตลาดทุกปีเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภค ส่งผลให้สินค้านำก่อนถูกทิ้งและขายอีกไม่ได้ การผลิตสินค้าใหม่ก็จำเป็นต้องใช้วัตถุดิบใหม่ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นสิ่งแวดล้อมเพิ่มขึ้นไปอีก ดังนั้น จึงเป็นเหตุให้สหภาพฯ มีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับการจัดการของเสีย (waste mangement) เพื่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (resource efficiency) อย่างไรก็ดี ในปัจจุบันมีบริษัท SMEs จากแต่ละประเทศสมาชิกสหภาพฯ ที่เริ่มพัฒนาธุรกิจของตนเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมและเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่ม GreenEcoNet แต่ก็ยังมีสัดส่วนไม่มาก เนื่องจากผู้ประกอบการบางรายอาจจะยังไม่เกิดความเชื่อมั่นและเล็งเห็นความสำคัญว่าธุรกิจที่พัฒนาควบคู่ไปกับสิ่งแวดล้อมจะเป็นประโยชน์และทำให้ธุรกิจของตนเติบโตได้จริง ดังนั้น เพื่อที่สหภาพฯ จะสามารถบรรลุเป้าประสงค์ในการผลักดันแนวคิดเศรษฐกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมให้ใช้ได้จริงนั้น สหภาพฯ คงต้องขยายการมีส่วนร่วม และส่งเสริมผู้ประกอบการ (promoting entrepreneurship) โดยการอำนวยความสะดวกให้เข้าถึงแหล่งเงินทุน ให้ข้อมูลด้านการตลาดและกฎหมาย การให้ความรู้ผู้ประกอบการและเครื่องมือต่างๆ สำหรับผู้ประกอบการที่ต้องการเริ่มดำเนินธุรกิจของตนเข้าสู่เศรษฐกิจเพื่อสิ่งแวดล้อม รวมถึงการสร้างเครือข่ายสนับสนุน โดยการสร้างฐานข้อมูลต่างๆ เพิ่มเติม นอกเหนือจาก GreenEcoNet ที่สามารถช่วยส่งเสริมการค้าและการทางธุรกิจของผู้ประกอบการในสหภาพฯ ได้ต่อไป